

-אוניברסיטת בן-גוריון בנגב -

הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה ללימודי המזרח התיכון

- סמינר בקורס מין ומיניות -

פרופ' דרור זאבי

בעיות זהות בקרב הומוסקסואלים מוסלמים החיים במערב. מקרה

בוחר: אירשאד מנג'י

מגישה: לילך חגי

תאריך: 30/7/2011

מבוא

הומוסקסואלים מוסלמים החיים במערב עשויים לחוות בעיות זהות בשל הסתירה הקיימת לכאורה בין זהותם המינית לזהותם הדתית. הבעיה מתחדדת בקרב הומוסקסואלים מוסלמים החיים במערב, במיוחד לאחר אירועי האחד עשר בספטמבר 2001. מאותה נקודה, נתקלים מוסלמים ביחס שלילי מצד גורמים שונים במערב. עבודה זו תבחן את בעיות הזהות של הומוסקסואלים מוסלמים ואת הייחוד של אותן בעיות במסגרת החיים במערב, כמו גם את האופן שבו הם משלבים בין הזהויות השונות של אישיותם. הספר "הצרה שלי עם האסלאם" של הסופרת הלסבית המוסלמית אירשאד מנג'י יבחן כמודל אפשרי לשילוב זהויות.

לצורך בחינת בעיות הזהות אשתמש בסיפורים אישיים של הומוסקסואלים מוסלמים החיים במערב כפי שאלה באים לידי ביטוי במאמרים שנכתבו על הנושא, סרטים דוקומנטריים שונים שבהם השתתפו הומוסקסואלים מוסלמים ובספרה של אראשד מנג'י. כל זאת, במטרה להבין את הקשיים שבהם נתקלת הקבוצה הייחודית הזאת. לצורך המחקר, ייחשב כמוסלמי הומוסקסואל, כל אדם שמגדיר את זהותו באופן הזה. חלק מהדמויות בסיפורים יוצגו בעילום שם או שמות בדויים כפי שהופיעו במקורות המידע, במקרים בהם העדיפו שלא לחשוף את זהותם.

עבודה זו תתייחס למוסלמים אשר חיים במערב. הכוונה היא למדינות בהם אורח החיים הוא מערבי. בעבודה זו תהיה התייחסות להומוסקסואלים מוסלמים אשר מתגוררים בבריטניה, ארצות הברית, אוסטרליה וקנדה. במדינות אלה ישנן קהילות הומוסקסואליות מפותחות והומוסקסואליות מותרת על פי חוק. הניסיון יהיה להראות את ההשפעה של אורח החיים המערבי כמאפיין שלישי המשפיע על צעירים אלה, מלבד זהותם המינית וזהותם הדתית.

בתחילה, אתייחס להגבלה הדתית על יחסי מין הומוסקסואליים והאופן שבו מתמודדים אותם הומוסקסואלים עם הגבלה זו, על מנת להבין צד אחד של בעיית הזהות. לאחר מכן, אציג את יחס המשפחות לנושא היציאה מהארון. המשפחות, ברבים מן המקרים מוסלמיות אדוקות, הן הקו הראשון שעומו היו צריכים ההומוסקסואל להתמודד ביציאתם מהארון. דרך המשפחות ניתן יהיה להבין את הקשיים שבהם נתקלים ההומוסקסואלים מצד החברה המוסלמית. בהמשך, יבחן האופן שבו מתקבלים ההומוסקסואלים המוסלמים בחברה המערבית שבה הם חיים והקשיים שהם חווים בהתמודדות עם החברה, בשל היותם הומוסקסואלים מוסלמים. כך ניתן יהיה להבין צד נוסף של בעיית הזהות.

לאחר מכן ייבחנו פתרונות שילוב הזהויות כפי שאלה באים לידי ביטוי בספרות המחקרית הקשורה להומוסקסואלים מוסלמים החיים במערב, ספרות אשר מתייחסת לקשיים המיוחדים לחברה זו ולייחוד של

קבוצה זו. לאורך העבודה כולה, יוצג המקרה הפרטי של אירשאד מנג'י והאופן שבו היא משלבת בין זהותה המינית והדתית. בסופה של העבודה יוצג בפירוט ספרה של אירשאד מנג'י, "הצרה שלי עם האסלאם", העוסק בעיקר באסלאם אך מוצג שם אורח חייה של מנג'י. הספר ייבחן כמודל שילוב אפשרי של זהויות, עבור הומוסקסואלים מוסלמים החיים במערב.

אנשיו של לוט

הומוסקסואלים מוסלמים רבים, אשר חיים במערב, מתקשים לשלב בין זהותם הדתית לבין זהותם המינית. הבעיה המרכזית עימה עשויים להתמודד הומוסקסואלים מוסלמים היא האיסור הדתי על יחסי מין עם בני מינם. איסור זה מוביל פעמים רבות לדחייתם של הומוסקסואלים מוסלמים מצד החברה המוסלמית החיה במערב, דחייה המקבילה לדחיית ההומוסקסואלים בחברות מוסלמיות וערביות בעולם כולו.

האיסור בקוראן על יחסי מין עם בני אותו המין הוא מפורש למדי. אנשים אשר מקיימים יחסים הומוסקסואלים מכונים בקוראן "האנשים של לוט" – ביטוי הלקוח מסיפור סדום ועמורה. סיפור זה מתאר שני מלאכים שהגיעו להתארח בביתו של לוט. אנשי העיר סדום ועמורה דרשו מלוט לשחרר את אורחיו כדי שיוכלו "לדעת אותם". המשמעות המתפרשת מהביטוי היא על רצון של אנשי העיר לבצע אונס קבוצתי במלאכים (Minwalla et al 2005: 114). לוט מעביר ביקורת על התנהגות זו באומרו: "האם אתם מבצעים (מעשה) לא מוסרי כזה, שלא עשו לפניכם מעולם? שהרי אתם פונים לגברים בתשוקה, במקום לנשים. אתם עם של חורגים" (רובין 2005: 131; Kligerman 2007:53). על פי התפיסה המוסלמית מיוחס לנביא מחמד הביטוי: "מי שעושה את מעשיהם של אנשי לוט, נגזר להישפט על ידי אללה" (Kligerman 2007:54). על כן, בשאריעה, החוק המוסלמי, ההומוסקסואליות נתפסת כחטא ופשע, כאשר העונש לפושעים משתנה על פי האסכולות האסלאמיות השונות (Ibid:55).

על אף האיסורים המפורשים, יחסי מין הומוסקסואלים היו נפוצים בחברה המוסלמית הקדומה (Minwalla et al 2005: 114). אולם, אנשים אשר קיימו יחסים הומוסקסואלים לא ראו את עצמם כבעלי זהות הומוסקסואלית ופעמים רבות היו נשואים. החברה המוסלמית העלימה עין ממקרים רבים של יחסי מין הומוסקסואלים, בתנאי שהאדם הציג למראית עין מסגרת חיים משפחתית נורמטיבית (Kligerman 2007:56-57). ההבחנה המערבית בין מיניות לבין זהות מינית החלה להיטמע במזרח התיכון בעיקר בתקופת הקולוניאליזם. במקביל החלו להתגבש תפיסות שליליות כלפי העוסקים בפעילות

מינית הומוסקסואלית והחלה רדיפה של אנשים אלה. היחס השלילי כלפי הומוסקסואלים הושפע מהיחס של אנשי המערב להומוסקסואלים בתקופה הקולוניאלית (Massad 2002:371 ; Ibid:58-59). ג'וזף מסעד (2002), חוקר המזרח התיכון, מאמין כי הקהילה ההומו-לסבית מנסה להביא להכרה בזכויותיה של הקהילה ברחבי בעולם ובכך, עושה מאמצים להנחיל את תפיסתה על העולם כולו, כולל המזרח התיכון. מסעד מאמין כי זהות הומוסקסואליות איננה כלל עולמית ולא קיימת בחברה המוסלמית (Massad 2002 : 362). רבים בחברה המוסלמית שותפים לדעותיו של מסעד. אלה רואים את הזהות הומוסקסואליות כהתנהגות מערבית הדוניסטית (Kligerman 2007:60). התפיסות השליליות כלפי הומוסקסואליות נפוצות כיום בעולם המוסלמי כולו והן נתמכות בנימוקים דתיים. תפיסות אלה הן בעלות השפעה ישירה על הומוסקסואלים מוסלמים אשר חיים במערב וזאת בשל הבידוד שבו נמצאת החברה המוסלמית אשר חיה במדינות המערב, כפי שיוצג בהמשך העבודה.

ניתן להניח כי הומוסקסואלים מוסלמים אשר חיים במערב יבחרו להתנתק מהדת המוסלמית בשל האיסור המוסלמי המפורש על פעילותם המינית. חלק ניכר מאנשי הקהילה הגאה מגדיר את עצמו כחסר דת - אם ניקח כמקרה בוחן את הקהילה הגאה האוסטרלית (Ibrahim 2009: 79). אולם בקרב הומוסקסואלים מוסלמים המצב שונה. אנשים בעלי נטיות הומוסקסואליות אשר מאמינים בדת המוסלמית, עוברים תהליך של בניית זהותם, בדומה לתהליך אותו עוברים צעירים הומוסקסואלים רבים. התהליך כולל עיצוב של הנטייה המינית כמו גם תהליכים הקשורים ליחס לדת המוסלמית שאליה הם נולדו, יחס מורכב שאינו כולל בהכרח ניתוק מהדת שגדלו על ברכיה.

חלק מהמוסלמים פונים לדת כמקור סיוע במהלך תהליך גיבוש הזהות המינית. בחור בשם רזים (Gay Muslims 2006: min' 03:05) השתתף בסרט על הומוסקסואלים מוסלמים בבריטניה ותיאר את סיפורו. הוא סיפר כי מצא נחמה בדת לאחר שהוריו לא קיבלו את הנטייה המינית שלו. אחרים מתארים את הפנייה לאל כדרך לנסות להתחמק מרגשות האשם הקשורות בביצוע הפעולות המיניות האסורות. הדת או הגילום שלה בתוך המסגד המוסלמי, הופך למקלט מפני תחושות קשות של המשפחה הקרובה. האל משמש דמות מנחמת ומדריכה בתקופה משמעותית בחייהם, בזמן שהאחרים סביבם לא מודעים למצבם או שנוטשים אותם בשל נטיותיהם המיניות. "לא התייעצתי עם חבריי לגבי ההעדפות המיניות שלי. את המאבק הפנימי שלי חלקתי רק עם אלוהים" מתאר אחד מחברי ארגון "אל-פאתיחה" בארצות הברית את תחושותיו. ארגון "אל-פאתיחה" הוא ארגון תמיכה להומוסקסואלים מוסלמים הממוקם בארצות הברית (Minwalla et al 2005: 118).

חלק נוסף מהמוסלמים בוחרים להתנתק מהמסורת הדתית בתהליך של גיבוש זהות מינית אך פעמים רבות מדובר על ניתוק זמני. חוקרים שונים אשר בוחנים את התופעה מתארים כי בשלב הראשון של היציאה מהארון יש נטייה לדחייה של הדת לטובת הנטייה המינית, אך בהמשך כאשר הזהות המינית מתגבשת באופן סופי יש ניסיון לשלב בין השניים (Rosser in Minwalla et al 2005: 114). חוקר בשם פורטונטו מתאר את החשיבות של האמונה הדתית ואומר כי: "מיניות ורוחניות קשורים האחד בשני וקבלה של הזהות המינית היא שלב חשוב בהתפתחות הדתית והפסיכולוגית" (Fortunato in Minwalla et al 2005: 113). בחינה של תחושות ההומוסקסואלים המוסלמים אשר מופיעים במחקרים שונים מתארים קושי להשלים עם האיסור הדתי על הומוסקסואליות ותחושת של מאבק בין הזהות הדתית למינית. חלק מציגים תחושות של כעס כלפי הדוקטרינה הדתית או כלפי האל עצמו. "החלטתי שאני לא קורא יותר את הקוראן. אין מקום בשבילי באסלאם מאחר ואני לא יכול לדכא את התשוקות שלי" מתאר את תחושותיו צעיר הומוסקסואל מוסלמי עלום שם החי בארצות הברית (Minwalla et al 2005: 118). לדעת חוקרים, כאשר הזהות המינית מתגבשת באופן סופי וכאשר מתפתחת תחושה של גאווה בדבר הזהות המינית, האמונה הדתית מתפתחת ונהיית קבועה (Rosser in Minwalla et al 2005: 113). אראשד מנג'י, סופרת לסבית מוסלמית, שאת ספרה "הצרה שלי עם האסלאם" אבחן לעומק בהמשך עבודתי, מתארת את הנטייה המינית כגורם משמעותי שבגללו שקלה לוותר על הדת המוסלמית. בסופו של דבר היא מתארת את החיים החופשיים במערב כסיבה מרכזית שאפשרה לה להמשיך לבחון את הדת המוסלמית ובסופו של דבר לחזור ולהאמין בה (מנג'י 2005: 34).

מוסלמים הומוסקסואלים רבים אשר בוחרים להמשיך להאמין בדת המוסלמית מוצאים דרכים שונות ליישב את הסתירה הקיימת, בין נטייתם המינית לבין אמונתם הדתית. חלקם פונים לארגונים כמו "אל-פאתיחה" אשר מסייעים להם לקבל את הצדדים השונים של אישיותם. כאשר הם נשאלים במחקרים שונים בנוגע לאופן שבו הם משלבים בין הדת להעדפתם המינית רבים בוחרים לדחות את הסיפור הקוראני של אנשי לוט. בהתייחסותם לסיפור זה הם מדגישים את קיום יחסי המין ללא הסכמה כחטא הגדול של אנשי לוט. הם מפחיתים מחשיבות קיום יחסי המין בין גברים. "מדובר על אונס, אלים ומדכא. הסיפור פורש בצורה לא נכונה" אומר בחור ב"אל-פאתיחה" האמריקאית (Minwalla et al 2005: 119). תפיסות אלה מתבססות על פרשנות של חלק מסוים מחכמי הדת בעלי התפיסה הפרוגרסיבית או הליברלית. אלה מפרשים באופן שונה את סיפורו של לוט, כסיפור שמגנה את שחיתות אנשי העיר או את הכנסת האורחים הבלתי נאותה. כאמור,

החדית' מגנה באופן מפורש יותר את המעשים ההומוסקסואלים בסדום ועמורה. אולם, חכמי דת מוסלמים ליברלים מפקפקים באמינות של החדית' כאמצעי מתווך בין מחמד לבין המאמינים (ibid: 115).

מוסלמים אחרים, בהתייחס למעשים המוזכרים בסיפורו של לוט, מתייחסים לאקט המיני המתואר ואומרים כי בניגוד לאנשי לוט שפעלו לצורך סיפוק תשוקה מינית, הם מציעים לבני הזוג שלהם אהבה (Gay Muslims 2006:min' 7:31 ;ibid:ibid). בסרט "ג'יהאד לאהבה" שבויים על ידי פרווז שארמה בשנת 2007 (A Jihad For Love 2007) מתארים נשים וגברים הומוסקסואלים מוסלמים את סיפורם. הם משתמשים בטיעונים אמוציונליים כדי להשלים עם הסתירה הקיימת בין דתם לבין נטייתם המינית. אחת המשתתפות עלומת השם בסרט ג'יהאד לאהבה אומרת כי "אלוהים נטע את האהבה הזאת בלב שלי, אז האהבה הזאת היא לגיטימית" (ibid : min' 50:41). בסרט קיימת אנלוגיה בין האהבה לתפיסה הדתית כאשר המשתתפים מכנים את המאבק שלהם לטובת האהבה כג'יהאד - מלחמת קודש. ג'יהאד, בניגוד לאופן שבו הוא נתפס במערב, מתאר קושי שאדם מתאמץ להתמודד איתו (ibid: min' 10:50). פארה, בחורה אשר השתתפה בסרט על הומוסקסואלים מוסלמים בבריטניה, אומרת כי היא מרגישה כי הדבר הנכון מבחינה דתית הוא להיות נאמנה לאהבה שלה: "ההורים שלי חושבים שג'יהאד משמעותו כי עלי לוותר על המיניות שלי ולהשתלט עליה, אבל מבחינתי לוותר על האהבה זה החטא" (Gay Muslims 2006 : min' 15:15). ניתן להניח כי השימוש במונח "אהבה" מסייע להפחתת האנטגוניזם מיחסי המין האסורים. רבים מהמוסלמים מדגישים כי בקוראן אין איסור על אהבה חד מינית או על אורח חיים הומוסקסואלי ובכך מחזקים את זיקתם לדת (ibid: min' 35:15). רמזי זכריה, ממקימי תנועות למען הומוסקסואלים ולסביות ערבים מגדיר הומוסקסואל כאדם שחש תחושות של אהבה כלפי בן מינו (Massad 2002 : 373). נראה כי תפיסת האהבה מייחדת את ההומוסקסואלים המוסלמים מ"אנשיו של לוט" ואותה אהבה מהווה חלק משמעותי בזהות שלהם.

מוסלמים אחרים מתייחסים לנושא יחסי המין ובוחרים להצדיק את המשך אמונתם באמצעות הטענה כי האיסור על יחסי מין באסלאם הוא איסור תרבותי ולא איסור דתי - תפיסה זו חוזרת בקרב רבים מן המאמינים (Hammoud-Beckett 2007:36 ; Minwalla et al 2005: 119). אירשאד מנג'י אומרת בספרה: "איך אנחנו יכולים להיות בטוחים כל כך שהומוסקסואלים ראויים לחרם - או למוות - כאשר הקוראן מצהיר כי אללה היטיב לברוא הכל". היא מסרבת להאמין באסלאם שמתווך על ידי קהילה דתית ואומרת כי טיפחה

מערכת יחסית אישית עם אלוהים (מנגי 2005 : 12,27). בראיונות שהיא מקיימת היא אומרת כי היא אינה מצפה ממוסלמים לקבל אותה אך מבקשת מהם לקבל שיש מקום לדיון בנושא ההומוסקסואלים כמו גם בנושאים אחרים, שאותם היא מציגה בספרה (Irshad Manji Interview with Al-Arabiya.net 2005). האיסור על יחסים מין הומוסקסואליים מושפע רבות מהחברה. על כן, רבים כמו מנגי מרגישים צורך להתעמת עם החברה המסורתית והשמרנית ולא דווקא עם עקרונות הדת המוסלמית.

להיות מוסלמי טוב להוריי

הומוסקסואלים מוסלמים אשר חיים במערב, בוחרים לעיתים להתרחק מהקהילה המוסלמית במערב, אך עדיין עשויים להתמודד עם קשיים מצד משפחתם המסורתית. המשפחה, פעמים רבות, בעלת שורשים עמוקים לקהילה המוסלמית במערב ולדת המוסלמית. במחקר על מוסלמים קווירים באוסטרליה מוצג תיאור של צעירה לסבית אשר הוריה היגרו מלבנון לאוסטרליה. המשפחה חיה בתוך הקהילה הסגורה של מהגרים ממוצא לבנוני. הצעירה מתארת את הקהילה הלבנונית כמנותקת מהחברה האוסטרלית מתוך בחירה. היא מתארת את הקהילה שבה גדלה כקהילה השומרת על אורח חיים שמרני, במידה רבה יותר אפילו מהקהילה המוסלמית בלבנון. הלבנונים החיים באוסטרליה מעוניינים להוכיח, לטענתה, כי אין לחיים במערב השפעה על אורח חייהם המוסלמי ועל אמונתם הדתית. הקהילה המוסלמית מרגישה כי הומוסקסואליות היא "מחלה שיכולה להדביק אותם" (Ibrahim 2009: 88).

המשפחה מתקשה לקבל את אורח החיים ההומוסקסואלי המערבי והחיים עם בן הזוג מאותו המין ופעמים רבות מפעילה לחצים על הצעירים ההומוסקסואלים להינשא לבני המין השני, למרות נטייתם המינית. מדובר בנושא מרכזי שעלה בסרט על הומוסקסואלים בבריטניה. רזים הבריטי תיאר את המצב: "אללה, אמא שלי ואבא שלי - הם שלושה אלים שלא מרוצים ממני. אם אתחתן ואעשה ילדים, הם יהיו מאושרים". (Gay Muslims 2006 : min' 3 :14). נראה כי הנישואים והולדת צאצאים הם בעלי חשיבות רבה למשפחות. יש שנכנעים ללחץ המשפחות ומתחתנים מתוך תקווה כי הדבר יסייע להם לשנות את נטייתם המינית (A Jihad For Love 2007). משפחות אחרות מוכנות לוותר על נישואי הילד, אך מעדיפות כי "יישאר בארון" - לא יספר על נטיותיו המיניות למוסלמים בסביבתו (Hammoud-Beckett 2007:28). בחור עלום שם אשר השתתף במחקר של "אל-פאתיחה" תיאר את השפעת היציאה מהארון על משפחתו: "התגובה של המשפחה שלי כשיצאתי מהארון הייתה 'אנחנו מאמינים לך שאתה לא יכול להשתנות אבל למה אתה חייב לפרסם את זה

בפומבי? אם תעשה את זה מי יתחתן עם אחיות שלך? " (Minwalla et al 2005: 121). הדבר קשור באופן ישיר לנורמות החיים שהיו מקובלות במדינות המוסלמיות, שבהן גברים בעלי נטיות מיניות הומוסקסואליות קיימו מערכות נישואים עם נשים והמשיכו בפעילות המינית ההומוסקסואלית מחוץ למסגרת המשפחתית, כפי שהוסבר בפרק הקודם (עמוד 2 בעבודה זו).

לעיתים תגובת המשפחות קיצונית יותר וכוללת נידוי של הילד בעל משבר הזהות המינית. חוסר הקבלה של ההתנהגות המינית כולל ניסיון חוזר ושב לשנות את נטיות ילדם (Gay Muslims 2006 : min' 15 :15, 3:14). אמא של פארה אשר חייה בבריטניה נוקטת גישה קיצונית ואומרת לבתה שבמידה והייתה מוסלמית טובה, הייתה פארה שמה קץ לחיה. זאת למרות שהתאבדויות עצמן אסורות באסלאם (Gay Muslims 2006 : min' 22:40). פארה מתארת ניסיונות פגיעה בעצמה. היא אינה היחידה, מצוקות אלה אופייניות לאנשים אשר חווים משברי זהות.

ישנם מספר מקרים ייחודיים אשר מופיעים בסרטים ובמאמרים על הנושא, בהם מתוארת קרבה בין ההומוסקסואלים לבין המשפחות המוסלמיות המסורתיות הודות לאמונה. כלומר, המשך האמונה הדתית מסייעת להורי הילד ההומוסקסואל לקבל את דרכו החדשה של ילדם (A Jihad For Love : min' 38:00). בחר צעיר בשם ג'מיל שהגיע למטפלת באוסטרליה על רקע בעיות הזהות שלו אומר כי הוריו מצליחים לקבל את הנטיות המיניות שלו על אף הפחד שלהם מתגובתו של האל: "האמונה שלי מאוד חשובה לי בגלל שהיא מזכירה לי את המשפחה שלי ומקרבת אותי אליהם" (Hammoud-Beckett 2007: 36). רזים המשתתף בסרט על הומוסקסואלים מוסלמים בבריטניה מתאר את המצב: "אני צריך להוכיח שאני בן טוב ושאיני יכול להיות מוסלמי טוב ולהיות גם הומוסקסואל" (Gay Muslims 2006 : min' 21:10). נראה כי צעירים רבים מרגישים צורך להמשיך ולשמור על האמונה הדתית, בין השאר בשל הרצון לשמור על המסורת ועל הקרבה להורים אשר מנסים להתמודד עם היציאה של ילדם מהארון. מוסלמים הומוסקסואלים רבים מרגישים כי הדת היא חלק מזהותם. אותם מוסלמים אשר מודעים לאיסור הדתי, נוטים לבחון מקרוב את האיסורים הדתיים ולחלוק עליהם. רבים מרגישים צורך להמשיך לכבד את הדת אך בה בעת להמשיך לבחון זהויות אחרות שלא מתאימות בהכרח לתפיסה הדתית (Hammoud-Beckett 2007:30).

"הקהילה הלבנה רוצה שאצא מהארון אבל הקהילה האסייתית רוצה להשאיר אותי בו"

היציאה מהארון (coming out) היא נורמה מקובלת בתוך הקהילה הגאה. ארגון הייעוץ להומוסקסואלים באוסטרליה מגדיר את התהליך של היציאה מהארון באופן הבא: לומר לאדם מסוים שאתה הומו או לסבית. אדם שלא ביצע את תהליך נחשב לאדם אשר נמצא בארון - (Ibid: Ibid) in the closet. מבחינת הקהילה הגאה, ברבים מן המקומות, אדם חייב לבצע תהליך מסודר של יציאה מהארון לאנשים סביבו, על מנת לנהל אורח חיים הומוסקסואלי ולהיחשב להומוסקסואל. סקנה חמוד-בקט היא יועצת לאוכלוסייה הגאה באוסטרליה. היא מעבירה ביקורת על התפיסות של הקהילה הגאה ואומרת כי היציאה מהארון מובילה לתפיסות בינאריות של הומוסקסואל או הטרוסקסואל (2007). האדם היוצא מהארון חייב להתאים לאחת הקטגוריות - לסבית, הומוסקסואל, ביסקסואל או טרנסגינדר. בחור אמריקאי אשר לוקח חלק בארגון "אל-פאתיחה" מסביר את הקושי: "במערב הכל פועל לפי תווית. אתה חייב לבחור קופסא ולהתאים לה. לקח לי הרבה זמן לבוא להגיד שאני הומו. הגעתי לזה בסוף ונכנסתי לתוך הקופסא. במזרח אין את זה. אתה פשוט אתה" (Minwalla et al 2005: 120). חמוד-בקט מודעת לחשיבות של היציאה מהארון ביצירת תחושה של קהילה וסיוע להומוסקסואלים שמעוניינים לבצע את התהליך בעצמם וזקוקים לתמיכה. אם זאת, היא מציינת כי היציאה מהארון יוצרת סט חדש של זהויות שפוגעות בזהויות הקיימות. היא מתארת כיצד מתקשים הומוסקסואלים מוסלמים להתאים את עצמם להגדרות המובנות של הקהילה הגאה (Hammoud-Beckett 2007:30-32).

גימיל, צעיר מוסלמי ואחד מהמטופלים של חמוד-בקט מתאר את המצב: "כאשר הייתי בארגונים הומוסקסואלים הם תיארו את הדרך שבה עלי לצאת מהארון ולגלות למשפחה שלי. הם אמרו כי עלי להיות גאה במה שאני. הקהילה הגאה לחצה עלי להפוך את המיניות שלי לדבר פומבי. זה לא התאים לי. אולי בגלל שאני כן גאה במי שאני". עוד הוא מוסיף: "אני לא מספר לאנשים מסוימים מהמשפחה שלי על המיניות שלי. אני לא רואה את עצמי כמישהו בארון - במקום חשוך שאני צריך לצאת ממנו. רחוק מזה, הארון הזה מלא בדברים יקרים. זה האוצר שלי" (Ibid:35). יש קושי לצאת מהארון אל מול החברה המוסלמית, בגלל חוסר הקבלה של החברה. אולם, הקהילה הגאה אינה מאפשרת בחינה של נורמת היציאה מהארון. נראה כי הקהילה הגאה מעודדת את תהליך היציאה מהארון ובכך יוצרת מנגנון תומך לאנשי הקהילה אשר זכתה לדיכוי במשך שנים רבות. על אף כוונותיהם המבורכות של הקהילה, חשוב להבין כי צעיר או צעירה הומוסקסואליים מוסלמים אשר יוצאים מהארון עשויים לחוות נידוי או אלימות. הקושי עשוי להיות רב יותר מאשר לצעירים בקהילות אחרות. צעיר המשתתף ב"אל-פאתיחה" מתאר את הבעיה: "כאשר יצאתי מהארון

קיבלתי הרבה איומים על חיי. המשפחה שלי לא מעוניינת שאנשים נוספים יגלו. חשוב להבין כי להיות שלם עם עצמך במקרים כאלה יכול לפגוע בביטחון שלך" (Minwalla et al 2005: 121). רזים תושב בריטניה אומר: "הקהילה הלבנה רוצה שאני אצא מהארון אבל הקהילה האסייתית רוצה להשאיר אותי בארון. אני מרגיש כי אני נמצא באמצע". (Gay Muslims 2006 : min' 03:31).

היציאה מהארון מוצגת ככרטיס הכניסה היחיד לקהילה הגאה וכך נוצר מצב שבו הקהילה הגאה אשר אמורה להיות בנויה על עקרונות של שחרור ויצירת הזדמנויות עבור שונים, מתקשה לקבל נורמות התנהגות שונות מהמקובל. ג'וזף מסעד טוען כי הקהילה הגאה מנסה להפוך אנשים אשר מקיימים יחסי מין עם בני מינם לאנשים אשר מזהים את עצמם כהומוסקסואלים, על אף שהם לא בהכרח תופסים את זהותם באופן הזה. לטענתו, הקהילה הגאה מנסה לכפות את ההגדרות שלה ותפיסות עולמה על החברה המוסלמית או הערבית ומקבלת תמיכה של הומוסקסואלים מרקע ערבי או מוסלמי אשר חיים במערב. הקהילה הגאה מפתחת שיח שרואה בהומוסקסואליות תופעה עולמית ומנסה להביא לליברליזציה של העולם כולו, על אף שהתפיסות שלה אינה מתאימות בהכרח לחברות לא מערביות. היא שולטת על השיח ההומוסקסואלי ואינה מאפשרת עימות עם השיח הזה או בחינה של האפיסטמולוגיה שלהם. גם מסעד, בדומה לחמוד-בקט טוען כי החלוקה של הקהילה היא בינארית. מסעד מסכם כי הקהילה פוגעת בעולם שאותו היא מנסה לשפר בכך שהיא מעוררת אנטגוניזם אשר משפיע על החברות המוסלמיות. אופן הפעולה שלה מחזק תפיסות הטרונורמליות שאינן מקבלות הומוסקסואלים (Massad 2002 : 364, 383-385). על אף שמסעד מתייחס להשפעה של הקהילה הגאה על העולם הערבי והמוסלמי, הביקורת שלו מתאימה לדעתי גם לקהילות המוסלמיות במערב שתפיסת עולם דומה לשל החיים במדינות מוסלמיות. כלומר, נראה כי הקהילה הגאה מחזקת, מבלי להתכוון, את התפיסות הטרונורמליות בקרב החברות המוסלמיות במערב. היא כופה על חברות אלה את חלוקת הזהויות הבינארית שבה היא מאמינה ובכך אפשרי שהיא מחזקת את האנטגוניזם כלפי חברי הקהילה.

אחד הביטויים הבולטים של הקהילה הגאה הוא מצעד הגאווה. מצעד זה נועד לתמוך באנשים לצאת מהארון והוא כולל מופעים של חשיפת המיניות והתערטלות. ארגון "אימאן" אשר פועל בבריטניה ומסייע להומוסקסואלים מוסלמים, מתאר את הקושי של הומוסקסואלים מוסלמים להתאים את עצמם למיניות החושפנית: "הדת המוסלמית מטפחת רעיונות של ענווה ואינה מציגה מיניות באופן בוטה אפילו אם מדובר על ביטוי חיבה ומיניות בקרב זוגות נשואים" (Gay Muslims 2006 : min' 49:00). איש דת מוסלמי בשם ברכאטולה מביע את דעתו על פעיל למען זכויות הומוסקסואלים בבריטניה: "הוא מעורר אנטגוניזם בכך

שהוא פועל בצורה אקטיבית למען הזכויות של ההומוסקסואלים ומתגאה במיניות שלו. המיניות שלו היא פשע והדרך שבה הוא מנופף בה היא פשע נוסף" (Gay Muslims 2006 : min' 33:39). מקרים אלה, על אף קיצוניותם, מראים את השוני בתפיסת המיניות בין החברות המערביות לאלה שאינן מערביות.

קושי נוסף עימו נאלצים להתמודד ההומוסקסואלים מוסלמים הוא גילויי הגזענות בתוך הקהילה הגאה (Gay Muslims 2006 : min' 3:31). המצב מחמיר לאחר התקפות הטרור של אירועי אחד עשרה בספטמבר 2001. בתקופה הזאת החלו גילויי שנאה כלפי אנשים ממוצא ערבי או כאלה המאמינים בדת המוסלמית. חסן, אחיו של ג'מיל ההומוסקסואל, מתאר את הקושי להיות מוסלמי בחברה המערבית שלאחר ההתקפות: "זה קשה להיות מוסלמי עם כל התפיסות בתקשורת על טרוריסטים ומלחמות. רציתי לשנות את השם שלי בגלל שברגע שאנשים חושבים שאתה מוסלמי, הם מתייחסים אלי בצורה פרנואידיית. במסגד אני מרגיש שמקבלים אותי. אבל לאן ג'מיל ילך? זה יותר קשה להיות ההומוסקסואל וגם ערבי-מוסלמי" (Hammoud-Beckett 2007:38). לאחר התקפות הטרור החל בקרב הקהילה הגאה טיפוח של תפיסה גזענית אשר יוצרת אנלוגיה בין מוסלמים לבין טרוריסטים. גילויי הגזענות הזאת באים לידי ביטוי בביקורת לה זוכים ההומוסקסואלים שיוצאים עם מוסלמים, בהתנהגות פוגענית כלפי ההומוסקסואלים מוסלמים אשר מגדלים זקן מסיבות דתיות, כמו גם כלפי ההומוסקסואלים בעלי מראה מוסלמי או בעלי מראה מזרחי מובהק (Ibrahim 2009: 84). אירשאד מנג'י רואה את הדברים בצורה שונה. היא איננה מאמינה כי קיים יחס שלילי כלפי ההומוסקסואלים מוסלמים. היא מתארת מקרה יחיד שבו התייחסו אליה בצורה שונה בשל צבע עורה. היא מאמינה כי המערב מעניק למוסלמים יתרונות רבים. על כן, הם צריכים לחוש כלפי המערב אסירות תודה נצחית (מנג'י 2005 : 215).

אולם, מנג'י שונה בנוף. ההומוסקסואלים רבים מתארים את ההתייחסות המזלזלת לשונים כתבנית חוזרת בתוך הקהילה הגאה. הם מתארים ניסיונות בקהילה הגאה ליצור הומוגניות בין אנשים וניסיון ליצור התאמה לסטריאוטיפ של ההומוסקסואל. במקום שילוב של השונה, זוכים ההומוסקסואלים להדרה (Ibrahim 2009: 89). כל ניסיון לגוון את הרכב הקהילה הגאה זוכה בהתנגדות. חוקרים שונים מתייחסים לתופעת ההומונורמליות. ההומו-נורמטיביות מתכתבת עם התפיסה ההטרונורמליות. השנייה מתארת העדפה חברתית של יחסים הטרנססקסואלים והתייחסות לכל מערכת יחסים אחרת כסטייה. בדומה להטרונורמליות גם ההומונורמליות מנסה לחזק את תפיסות העולם שלה ואת כוחה החברתי-פוליטי. ההומונורמליות מנסה

להביא להטמעה של מיעוטים אתניים ודתיים ואלה מובילים לתחושת חוסר שייכות של מוסלמים הומוסקסואלים והצורך שלהם להחביא את דתם (Ibid: 87-88).

צעיר הומוסקסואל עלום שם מתאר את תחושותיו: "בשנים הראשונות שלי באנגליה התרחקתי מכל דבר שקשור לאסלאם. לא רציתי חברים ערבים. היה לי את סינדרום הקוקוס - חום מבחוץ, לבן מבפנים. רציתי להיות לבן." (Ibid:122). תופעה נוספת הקשורה לזהויות השונות והצורך להסוות אותן היא "קומפרטמנטאליזציה" (compartmentalisation) - חלוקה למדורים – משמעותה היא הגבלה של הזהות המינית או הדתית רק למרחבים בטוחים. אנשים אשר מבצעים קומפרטמנטאליזציה בוחרים להחזין זהות מסוימת במצבים מסוימים וזהות אחרת במצבים אחרים. במקרה של הומוסקסואלים מוסלמים, הזהות המינית מוכנסת לארון והיא מוצאת ממנו בזמן מאוחר יותר. לעיתים נכנסת לארון התפיסה הדתית (Ibid: 85). א', צעירה לסבית מאוסטרליה, מתארת את המצב: "למרות שאתה אדם בטוח בעצמך ופתוח, יש חלק בך שאומר שעליך להסתיר את מי שאתה. אם אתה פוגש חברה "גיי", אתה "גיי". כאשר אתה נתקל ברחוב שמישהו שהוא מוסלמי אתה פתאום מוסלמי טוב. זה כמו רכבת הרים שלא נגמרת. בכל מקום שאליו אתה הולך אתה קופץ לארון אחר". מדובר על מצב של כניסה לארון לפי הצורך, לעיתים מתוך תחושות של אשמה ופחד. לא מדובר על פתרון יעיל כנגד דעות קדומות. המצב הזה מתסכל עבור הומוסקסואלים מוסלמים רבים. הצורך להסתיר את הזהות האמיתית פוגעת באדם מבחינה פסיכולוגית וחברתית (Ibid: 85-86).

ההומוסקסואלים המוסלמים חווים, אם כן, בעיות זהות בשל היותם חברת שוליים מתוך חברת שוליים. הם נדחים על ידי הקהילה המוסלמית בשל הנטייה המינית האסורה, ובמידה פחותה נדחים על ידי חלק מהקהילה הגאה בשל האמונה הדתית שלהם. החברה המוסלמית והקהילה הגאה מתקשות לקבל את הזהויות השונות וההומוסקסואלים המוסלמים החיים במערב נתקלים בקשיים רבים בניסיון לשלב בין הזהויות (Ibid: 89). הדבר מוביל רבים מהצעירים לנסות ולדחות את אחד ממרכיבי הזהות שלהם. דחייה של

הנטייה המינית, או דחייה והסתרה של ההשתייכות לדת המוסלמית והתכחשות אליה.

אירשאד מנג'י מהללת את המערב שאפשר לקיים בבטחה את מכלול הזהויות שלה. היא מתייחסת בספרה מקרים, לאחר אירועי האחד עשר בספטמבר, שבהם רבים החלו להביע עניין במסורות האסלאם ופנו אליה מתוך רצון להכיר את הדת אשר זכתה לגינויים רבים כל כך (מנג'י 2005: 217). יש בתפיסתה של מנג'י בעייתיות רבה, אליה אתייחס בהמשך עבודתי.

שילוב הזהויות ויצירת חברה היברידית

עד כה הוצגו הקשיים של הומוסקסואלים לשלב בין הדת המוסלמית לבין הנטייה המינית שלהם. נראה כי הקהילה הגאה והחברה המוסלמית במערב מתקשות לקבל את שילוב הזהויות יוצא הדופן והדבר מקשה על הצעירים והם נאלצים פעמים רבות לוותר על חלקים מאישיותם בשל תפיסות הומופוביות או אסלאמופוביות. עם זאת, קשה להתעלם מכך שהומוסקסואלים מוסלמים הם קבוצה הולכת וגדלה ויש צורך להתייחס לבעיות הזהות הייחודיות שלה. על כן ארגונים שונים, חוקרים שונים וסרטים שונים בחנו את הנושא מתוך ניסיון לסייע לאוכלוסייה הגאה המוסלמית בגיבוש זהות אחידה אשר תשלב בין הנטייה המינית לדת. בהמשך יבחן האופן שבו אירשאד מנג'י, לסבית מוסלמית אשר חיה בקנדה, משלבת בין הזהויות ומציעה את פתרונה. בפרק זה יוצגו הגישות המחקריות והגישות החברתיות לשילוב הזהויות.

הגישה הראשונה שייכת לסקנה חמוד-בקט. חמוד-בקט היא יועצת אוסטרלית, ממוצא לבנוני, המסייעת לאוכלוסייה הגאה. היא מציגה במאמר שנקרא "הזמנה לחיים" (2007), שיטת סיוע להומוסקסואלים מוסלמים אשר מעוניינים לספר למשפחתם על נטייתם המינית. חמוד-בקט מתמחה בעיסוק במוסלמים עם בעיות בזהות המינית. במאמרה היא מתארת את תהליך הטיפול במוסלמי הומוסקסואל צעיר בשם ג'ימאל. חמוד-בקט מסייעת לג'ימאל למצוא את הדרך הנכונה עבורו להשלים עם נטייתו המינית אך להמשיך לחיות בתוך החברה המוסלמית באוסטרליה. היא מודעת למצוקות של הומוסקסואלים מוסלמים והקושי שלהם לפעול אל מול ההומוסקסואל הממוצע. היא מדגישה את הקושי להתוודות על נטייתם המינית לחברה המוסלמית במערב (Hammoud-Beckett 2007:30). הומוסקסואלים מוסלמים עשויים להיתקל בחוסר קבלה של המשפחה, נידוי ואף מעשה אלימות. על כן, חמוד-בקט מציעה תפיסה חדשה - במקום יציאה מהארון (coming out), כניסה (coming in) והזמנה של אנשים לתוך החיים שלך. בחירה מדוקדקת של אנשים שבפניהם האדם מתוודה על הנטייה המינית שלו (Ibid: 32). ג'ימאל, המטופל של חמוד-בקט, מסביר את הנושא: "במקום לצאת מהארון ולהוציא את המיניות שלי באופן פומבי לכולם, כולל הסבים והסבתות שלי, אני יכול לבחור את מי להכניס פנימה". הוא מתאר את תחושותיו: "אני לא מרגיש יותר לחץ לצאת מהארון לכל המשפחה שלי, במקום זאת יש לי הרבה אנשים יקרים שהכנסתי לחיים שלי" (Ibid: 35). כפי שהוזכר קודם לכן, ההתייחסות למיניות כנושא פומבי הוא רעיון לא מקובל בחברה המוסלמית (עמוד 9 בעבודה זו). על כן, גישה זו מסייעת להומוסקסואלים מוסלמים לחיות אורח חיים הומוסקסואלי מבלי להסתכן בנידוי. אין להתעלם מחיסרון משמעותי של הגישה אשר מביאה לחיים כפולים -

"קומפרטמנטאליזציה" - אולם נראה כי המסר של בקט הוא שמדובר בפתרון היעיל ביותר, בהתחשב בחוסר הקבלה של החברה המוסלמית.

הומוסקסואלים מוסלמים רבים זקוקים למסגרת תמיכה עבורם. ברחבי העולם הערבי יש קבוצות שונות אשר מסייעות להומוסקסואלים מוסלמים לקבל את ההיבטים השונים של הזהות שלהם. אחת מהקבוצות האלה היא "אל-פאתיחה". משמעות השם בערבית הוא "הפתיחה" והארגון מגדיר את עצמו כארגון בינלאומי עבור מוסלמים הומוסקסואלים, לסביות, ביסקסואלים, טרנסגינדרים ואנשים אחרים שבוחנים את המיניות שלהם או את המגדר שלהם. הארגון הוקם בשנת 1997, על ידי פעיל מוסלמי הומוסקסואל. הוא נועד לשמש מקום בטוח עבור הומוסקסואלים להשלים עם המיניות שלהם או המגדר שלהם וכל זאת, במקביל לדת המוסלמית. הארגון שממוקם בבסיסו בארצות הברית הוא ארגון ללא מטרות רווח ולא ממשלתי. הוא כולל סניפים בארצות הברית, קנדה, בריטניה ודרום אפריקה (Minwalla et al 2005: 116). הוא פועל במסגרת קבוצות דיון מקומיות ברחבי העולם, כמו גם סיוע דרך רשת האינטרנט. מעבר לכך, מקיים ארגון "אל-פאתיחה" ועידות שנתיות בקנדה ובארצות הברית, שם נידונים נושאים שונים הקשורים לקהילה המוסלמית הגאה כמו הזהות המינית והקוראן, יציאה מהארון ורפורמות חבריות (ibid:ibid). "אימאן" הוא ארגון בעל מטרות דומות הפועל בבריטניה (Gay Muslims 2006 : min' 49:00). איבראהים אברהם במאמרו על הומוסקסואלים באוסטרליה (2009) מתאר את החשיבות של ארגונים כ"אל-פאתיחה" להומוסקסואלים מוסלמים, ארגונים שלא קיימים באוסטרליה. הוא אומר כי מדובר על ארגונים המסייעים ביצירת זהות הומוסקסואלית מוסלמית אינדיווידואלית וקולקטיבית. מעבר לכך, הוא רואה את הארגונים האלה כ"קהילה מפרשת" - קהילה המסייעת להומוסקסואלים לקבל פירוש אלטרנטיבי לכתבים הקדושים להם - הקוראן והחדית'.

"אל-פאתיחה" עצמו פונה לשינוי כלל עולמי והוא בעלת מטרות נרחבות שאותן הוא מגדיר כצדק חברתי, שלום וסובלנות. הוא מגדיר מטרות אוטופיות כמו עולם ריק מדעות קדומות, חוסר צדק ואפליה. "אל-פאתיחה" מתייחס לאופציה של אסלאם פרוגרסיבי - אסלאם פמיניסטי המתנגד לגזענות ואלימות. הוא שואף להיות חלק מתנועות ליברליות של שוויון בדת ובחברה (Minwalla et al 2005: 115-116). כלומר, מדובר על תנועה אשר שואפת לשינוי שכולל את הקהילה הגאה וגם את החברה המוסלמית מתוך ניסיון לשלב את ההומוסקסואלים המוסלמים. מנג'י מציינת לחיוב את ארגוני התמיכה כ"אל-פאתיחה" בספרה (מנג'י 2005 : 43).

איברהים אברהם מציע במאמרו (2009) ליצור זהות היברידית המשלבת בין הדת המוסלמית לבין הקהילה הגאה. אברהם בוחן את מצבם החברתי של הומוסקסואלים מוסלמים החיים באוסטרליה. אברהם מעביר ביקורת על הבידול הקיים בקהילה הגאה כמו גם בקהילה המוסלמית באוסטרליה. הוא מציין כי כל אחת מהקהילות מנסות לשמור על ההומוגניות שלה ולהוציא מהכלל את האחר. הוא קורא להפסקה של הרטוריקה ההומופובית מצד הקהילה המוסלמית והפסקת האסלאמופומביה מצד קהילה הגאה. הוא קורא לזהות פוליטית מאורגנת שתסייע לשייכות חברתית. אברהם קורא לאינטראקציה זו כיוונית מצד הקהילה הגאה והמוסלמים ומתוך רצון להשלים עם הזהויות השונות. תפיסה זו דומה לגישת הארגונים המגשרים כמו "אל-פאתיחה" ו"אימאן" בניסיון קבלת הזהויות השונות. אך הגישה ההיברידית, בניגוד לתפיסות הארגונים אלה, מתייחסת לשילוב כולל בין הקהילות ולא יצירת אוסף של אנשים הפועלים מחוץ לשתי הקהילות. שינוי שיתרחש בתוך הקהילות עצמן שיביא לשינוי בחברה האוסטרלית (Ibrahim 2009: 89-92). המקרה האוסטרלי אינו ייחודי וניתן להשליך מן הבידוד של הקהילות באוסטרליה על מצבם של הקהילה הגאה והקהילה המוסלמית במדינות מערב נוספות.

"מבצע איג'תיהאד"

אירשאד מנג'י היא אשת טלוויזיה, מרצה וסופרת. מנג'י נולדה למשפחה מוסלמית במזרח אפריקה. כאשר הייתה ילדה, הוריה היגרו לקנדה. מנג'י היא לסבית מוצהרת ופעילה למען זכויות הומוסקסואלים. היא הנחתה בקנדה תוכנית בשם "טלוויזיה קווירית" אשר עסקה באורח החיים ההומוסקסואלי. בשל העיסוק הרב שלה בנטייתה המינית, היא ראויה, לדעתי, להיבחן כמודל אפשרי לשילוב זהויות. הספר "הצרה שלי עם האסלאם - קול קורא לדיבור גלוי" יצא לאור בשנת 2003 ובתרגום לעברית בשנת 2005. בספר זה, מנג'י מעבירה ביקורת נוקבת על הזרם המרכזי של האסלאם. היא רואה את המוסלמים כ"רובוטים הפועלים בשמו של אללה". היא קוראת למוסלמים לחדש את תפיסתם הדתית באמצעות ה"איג'תיהאד" - מסורת המחשבה החופשית, ובכך להתאים את האסלאם לתקופה העכשווית. ספרה של מנג'י אינו עוסק ישירות בנטייתה המינית, אולם לנושא זה, כמו גם לחיים במערב, יש בספר מקום בולט. "מבצע איג'תיהאד" - הפתרון של מנג'י לבעיות האסלאם, עשוי להוות פתרון עבור הומוסקסואלים מוסלמים בעולם כולו. דמותה של מנג'י עשויה, אם כן, לשמש מודל לצעירים מוסלמים אשר בוחנים את זהותם המינית ומחפשים פתרון וקבלה של הנטייה שלהם בתוך האסלאם של ימינו. פרק זה יציג את ספרה של מנג'י ודמותה כאפשרות לשילוב בין הדת המוסלמית לבין הנטייה המינית ההומוסקסואלית.

עיקרו של הספר "הצרה שלי עם האסלאם" מציג את תפיסתה של מנג'י את האסלאם של ימינו. הצרה המרכזית של מנג'י עם האסלאם היא שליטת חכמי ההלכה על הדת. היא מבקרת את היחס של הזרם המרכזי של האסלאם לזכויות האדם, זכויות נשים, עבדים, מיעוטים דתיים והומוסקסואליות. היא מרגישה כי האסלאם מנוצל על ידי מוסלמים קיצונים ומתונים כאחד ואינו מאפשר פירוש חלופי של הדת המוסלמית. לדעתה, החיקוי הפך לחלק בלתי נפרד מהאמונה הדתית. היא מרגישה צורך להטיל ספק בקוראן ורואה בכך צעד משמעותי ברפורמה שיש לבצע בדת המוסלמית. מנג'י קוראת לביצוע של מסורת מחדשת של "איג'תיהאד", מסורת המאפשרת לכל מוסלמי לעדכן את מנהגיו הדתיים על פי הנסיבות העכשוויות. כל עוד לא מתקיים "איג'תיהאד", ההחלטות הנוגעות לאסלאם נותרות בידי חכמי ההלכה (מנג'י 2005 : 71,154).

"מבצע איג'תיהאד" שאותו מציעה מנג'י, יכול בתחילה סיוע כלכלי לנשים מוסלמיות יזמות. חיזוק הנשים מבחינה כלכלית עשוי לסייע לידע ולחירות של הנשים בעולם המוסלמי (שם : 175). אותן יזמות יסייעו להגברת השקעות החוץ ובכך יביאו לפיתוח כלכלי לאוכלוסייה המוסלמית כולה, גברים ונשים כאחד. מבצע זה יביא לניפוץ של המונופולים הממסדיים המעשירים את אנשי הדת. לצורך "מבצע איג'תיהאד" היא קוראת לתמיכה של מוסלמים ולא מוסלמים החיים במערב כמו גם לתמיכה של אמצעי התקשורת (מנג'י 2005). בהזדמנות אחרת היא קוראת לצעירים מוסלמים לקחת חלק פעיל בסיוע לחברה המוסלמית המתחדשת, כחלק מ"מבצע איג'תיהאד" (Irshad Manji Interview with Al-Arabiya.net 2005). אסלאם מתקדם מהסוג שמציעה מנג'י, עשוי לסייע להומוסקסואלים מוסלמים למצוא את מקומם בתוך החברה מאחר והוא יערער את שליטת חכמי ההלכה המסורתיים ויעביר את מוקדי הכוח לאוכלוסיות מוחלשות.

חשוב לשים לב כי מנג'י מציגה תיאור חד מדדי של החיים במערב. תיאור זה עומד בניגוד מוחלט לאופן שבו מתוארת דת האסלאם בספרה. היא מרגישה כי המערב איפשר לה להכיר את הערכים האמיתיים של האסלאם, ערכים שלא תמיד באים לידי ביטוי ב"מדרסות" - בתי הספר המוסלמים, וגם לא במסגדים. המערב איפשר למנג'י לחקור את מקורות האסלאם ולבטא את זהותה האמיתית - כפי שהיא רואה אותה - אדם חושב. מנג'י אף מציינת כי במידה ולא הייתה חיה במערב, לבטח הייתה מוותרת על האסלאם (שם : 218, 26-28). הפרק האחרון של ספרה נקרא "תודה לאל על המערב". בפרק היא מתארת את היחס החיובי שאליו זוכים מוסלמים במדינות המערב ומהללת את חירויות המחשבה והפלורליזם המערבי (שם : 214-226). היא מאמינה כי חסרה בתקשורת המערבית התייחסות לאופן החיובי שבו נתפס האסלאם במערב. היא רואה את מעשי הגזענות כלפי מוסלמים שלאחר האחד עשר בספטמבר כאירועים שיש לגנותם, אך עם זאת אירועים זניחים שזכו להתייחסות תקשורתית מוגזמת.

מנג'י מתייחסת לאופן שבו היא משלבת בין הדת המוסלמית לבין נטייתה המינית, בספרה: "אני לסבית מוצהרת, אני בוחרת לחיות 'מחוץ לארון' כיוון שאחרי שהתבגרתי בבית אומלל שנשלט בידי אב שתיעב שמחה, אין לי כל כוונה לחבל באהבה שמסיבה לי שמחה בהיותי מבוגרת". ניתן לראות שימוש בטרמינולוגיה החוזרת - התייחסות לנטייה המינית כאהבה - בדומה לתפיסות של מוסלמים הומוסקסואלים אחרים. "סיפורתי לאימי על הקשר בנינו, היא הגיבה כמו הורה נהדר, כי זה מה שהיא" מתארת מנג'י את היציאה מהארון לאימה. "השאלה אם אני יכולה להיות מוסלמית ולסבית בעת ובעונה אחת כמעט שלא בבלה אותי. זאת הייתה הדת. זה היה אושר. חייתי חיים רב כיווניים של בת עשרים ומשהו בצפון אמריקה" (שם: 33). היא אומרת כי הנטייה המינית שלה הביאה אותה לבחון את אמונתה. אך עד מהרה, מנג'י אומרת כי הבינה כי אללה הוא היחיד שיודע את האמת הדתית והיחיד שיכול לשפוט את האדם (שם: 219). מנג'י מאמינה באפשרות של שינוי באסלאם, שיביא להפחתת כוחם של חכמי ההלכה. שינוי כזה עשוי להביא לפתיחות כלפי תפיסות שאינן מקובלות כיום באסלאם, בין השאר גם נטיות מיניות הומוסקסואליות. ספרה כולל התייחסות נרחבת ל"צרות" של האסלאם ובכך יש התייחסות לתפיסת האסלאם כלפי הומוסקסואלים. היא מתייחסת למעשי נידוי ואלימות מצד גורמים שונים באסלאם, כלפי מיעוטים שונים.

אולם, מנג'י אינה מתייחסת לקושי החיים במערב – מכיוון שהיא לא מצביעה על הבעיות הנכונות, היא לא מציעה פתרון נכון. הספר מתיימר להציג תשובה לבעיית האסלאם. חולשת הספר הוא כחולשת הפתרון. מנג'י עושה, בספרה, אידיאליזציה למערב ולאורח החיים המערבי, תוך התעלמות כמעט מוחלטת מהקשיים של מוסלמים במערב. היא אינה מתייחסת לקשיים ביציאה מהארון, קשיים שחווים מוסלמים הומוסקסואלים רבים. היא אינה מתייחסת ברצינות לטענות בדבר גזענות במערב וגם לא ליחס שלילי כלשהו מצד הקהילה הגאה. מעבר לכך, כל ניסיון לעביר ביקורת על תפיסת עולמה נענה בביטול או בתקיפה מצידה. היא מייצרת תפיסה צרה של 'אתם איתי או נגדי' (Irshad Manji Interview with Al-Arabiya.net 2005).

ביקורת שנעשתה על ספרה של מנג'י במגזין פלסטיני, מתייחסת להתעלמות של מנג'י מהגזענות כלפי מוסלמים במערב. הביקורת מדגישה את הניסיונות המערביים להשתיק מוסלמים רבים ואת האיומים הרבים להם הם זוכים, אותם איומים שמבטלת מנג'י בהינף יד (The Trouble with Irshad Manji, 2004). מעבר לכך המאמר מעביר ביקורת על האופן שבו תופסת מנג'י את האסלאם הפונדמנטליסטי וממנו משליכה על האסלאם כולו. הביקורת מאשימה את מנג'י בגזענות וברב תרבותיות מזויפת בשל הניסיון שלה להציג את ארצות הברית והדמוקרטיה כפתרון לבעיות האסלאם. המבקר רואה את ארצות הברית כאימפריאליסטית

שמנסה לשמור על השלטון הלבן בעולם. המבקרים טוענים כלפיה כי נקודת המוצא שלה בבחינת האסלאם היא נקודה מבט מערבית חיצונית.

מבקר נוסף של מנג'י בשם טארק אל-אריס (2007) מתייחס לסיפור החיים של מנג'י ודמותו של אביה, אשר היה אדם מכה ומתעלל. אביה המוסלמי המסורתי השפיע לטענת אל-אריס עמוקות על תפיסת עולמה של מנג'י. היחס של מנג'י לאסלאם מושפע מיחסה לאביה. אנשי המערב, לעומת זאת, קיבלו את אופיה החוקר של מנג'י. על כן הקריאה של מנג'י לרפורמה נובעת מטראומות הילדות שלה מצד אחד, והצורך שלה להשתייך לחברה המערבית מצד השני. התפיסה הפסיכולוגית המתייחסת לילדותה, משמעותית ולו רק בכדי להבין את נקודת מבטה הצרה של מנג'י בביקורת שלה על האסלאם. היא מבלבלת בין אסלאם פונדמנטליסטי לאסלאם מתון ומתעלמת מהעומק שיש בדת המוסלמית. מעבר לכך, היא פועלת לאחור האחד עשר בספטמבר בתקופה שבה התקשורת מחפשת דמויות כמנג'י, דמויות אשר שיעבירו ביקורת על האסלאם. תפיסותיה הביקורתיות כלפי האסלאם, מחזקות את דעותיהם של קיצוניים אנטי אסלאמים בחברה המערבית (El-Ariss 2007:84,98.102-104).

תפיסת עולמה רואה את האסלאם כמקור לבעיות רבות ועל כן הפתרון שלה מציע שינוי של האסלאם. היא לא רואה בעייתיות ביחס למוסלמים במערב, על כן היא לא רואה צורך בשינוי כלשהו מצד החברה המערבית. בעבודה זו הוצגו הבעיות בתפיסה המערבית והיחס השלילי אליו זוכים מוסלמים לאחר אירועי האחד עשר בספטמבר. כל אלה הם נושאים שמנג'י אינה נותנת להם מענה. על כן, הפתרון בדמות מבצע אג'תיאד הוא פתרון חלקי בלבד. עם זאת, מנג'י מציגה תיאור נכון של היחס השלילי אליו זוכים מיעוטים דתיים באסלאם, ומציעה לכך פתרון שעשוי להיות יעיל. היא מציגה דמות חזקה ואמיצה אשר מייצגת בגאווה את נטייתה המינית ותהליך יציאתה מהארון. היא מצביעה על קבוצות תמיכה יעילות כמו "אל-פאתיחה". על כן, במובנים מסוימים ספרה עשוי לסייע להומוסקסואלים מוסלמים אשר מעוניינים בתמיכה. אולם, יש לקחת בחשבון את תפיסת עולמה המערבית של מנג'י, שעליה מצביעים המבקרים. יש לקחת בחשבון את סיפור חייה האישי שהביע לתפיסת עולמה: אבא מוסלמי מסורתי אלים לעומת החינוך המערבי המקבל, אותו רכשה בקנדה. יש להבין כי הגדרתה של מנג'י את עצמה כמוסלמית מסייעת לה להציג את סיפורה בעיני התקשורת לאחר האחד עשר בספטמבר. התקשורת בתקופה זו מחפשת הצדקות לאירועי האחד עשר בספטמבר בתוך הדת המוסלמית. מנג'י מספקת לתקשורת את מבוקשה. על אף בעיותיו, ספרה עשוי לשמש מודל עבור הומוסקסואלים מוסלמים החיים במערב, כל עוד קוראים את הספר בעין בוחנת ומבקרת.

סיכום

הומוסקסואלים מוסלמים החיים במערב הם קבוצה ראויה להתייחסות בשל בעיות הזהות הייחודיות שלהם כחברת שוליים בתוך חברת שוליים. פעמים רבות מתקשים הומוסקסואלים מוסלמים להשלים עם זהותם ופונים לארגוני תמיכה וסיוע. החברה המוסלמית נוטה להתעלם מזהויות הומוסקסואליות ועל כן מאבקם של ההומוסקסואלים להכרה הוא מאבק לא פשוט. אולם, גם החיים במערב מקשים על ההומוסקסואלים המוסלמים בשל אמונתם הדתית שזכתה מאז אירועי האחד עשר בספטמבר לגינויים רבים. ארגונים שונים הקיימים במערב מסייעים להומוסקסואלים המוסלמים ותומכים בהם.

אירשאד מנג'י היא אחת הדמויות הבולטות ביותר בקרב קבוצת ההומוסקסואלים המוסלמים החיים במערב והיא מציגה את זהותה בגאווה, בספרים שהיא כותבת על הנושא. בחינה של "הצרה שלי עם האסלאם" מציגה דמות בעייתית שזהותה אינה שלמה כפי שהיא נוטה להציג. על פי תפיסתה, יש לבקר את האסלאם, כפי שהוא מתווך דרך חכמי הדת. אותם חכמי דת היו בין הגורמים שדחפו את מנג'י לבחון את זהותה הדתית. אולם, החיים במערב אפשרו לה לבחון את האסלאם ללא כל תיווך ועל כן היא נשארה נאמנה לתפיסה המוסלמית, כפי שהיא רואה אותה בעצמה.

הרטוריקה שבה משתמשת מנג'י דומה לשל הומוסקסואלים מוסלמים אחרים - השימוש החוזר ברעיון האהבה, שמדגיש כי אהבה למין השני אינה אסורה בכתבי הדת. השפעת המשפחה על הנטייה המינית שלה אינה ישירה, אך היא מתארת כי אמה קיבלה את הנטייה המינית באופן מלא, בעוד אביה התנגד לכך. אביה מוצג כדמות של מוסלמי אדוק ומבקרים טוענים כלפיה כי הטינה שלה כלפי הדת המוסלמית נובעת מכעס שלה כלפי אביה.

מנג'י אינה מתייחסת בספרה ליחס שלילי של הקהילה הגאה כלפיה או ליחס שלילי כלשהו של אנשי המערב כלפיה. היא מדגישה בספר את מעלותיו של המערב. היא מודעת לטענות של מוסלמים לגזענות, אולם היא מבטלת אותן כבטלות בשישים. מנג'י מציעה אורח חיים מוסלמי אלטרנטיבי אשר מתבסס על "איג'תיהאד" ובחינת גבולות הדת המוסלמית. על אף שהעקרונות שלה עשויים לסייע להומוסקסואלים מוסלמים, יש רבים שמרגישים כי הקרבה שלה לדת המוסלמית שנויה במחלוקת. תפיסתה הבטוחה בדבר זהותה עשויה לסייע להומוסקסואלים מוסלמים בתהליך היציאה מהארון, אך חשוב להיות מודעים למגבלות של מנג'י ביחסה החד ערכי למערב ומנגד יחסה השלילי לאסלאם. כאשר בוחנים את דמותה של מנג'י, חשוב לשים לב לבעייתיות זו ולתת לה את תשומת הלב הראויה.

ביבליוגרפיה

ספרים

1. מנג'י, אירש'אד. 2005. **הצרה שלי עם האסלאם: קול קורא לדיבור גלוי**. תרגום: ענבל שגיב. כנרת זמורה ביתן: אור יהודה.

2. רובין, אורי. תרגום. 2005. **הקוראן**. אוניברסיטת תל אביב הוצאה לאור: תל אביב.

מאמרים

3. Abraham ,Ibrahim.2009." 'Out to Get Us': Queer Muslims and the Clash of Sexual Civilisations in Australia". **Contemporary Islam**,3 (1) Pp 79-97

4. El-Ariss,Tarek.2007."The Making Of An Expert: The Case of Irshad Manji".**The Muslim World**. 97(1)Pp 93-108

5. Hammoud-Beckett, Sekneh. 2007. "Azima Ila Hayati –An Invitation In To My Life: Narrative Conversations about Sexual Identity ". **The International Journal Of Narrative Therapy And Community Work** .1 Pp 29-39.

6. Kligerman, Nicole .2007." Homosexuality in Islam: A Difficult Paradox". **Macalester Islam Journal**. 2 (3) Pp 52-64. <http://digitalcommons.macalester.edu/islam/vol2/iss3/8>

7. Massad, Joseph.2002."Re-Orienting Desire: The Gay International and the Arab World".**Public Culture** 14.Pp 361-385

8. Minwalla,Omer.,B.R. Simon Rosser, Jamie Feldman and Christine Varga.2005."Identity Experience among Progressive Gay Muslims in North America: A Qualitative Study within Al-Fatiha". **Culture, Health & Sexuality**.7(2). Pp 113-128
<http://www.jstor.org/stable/4005444>

אתרי אינטרנט

9. "Irshad Manji Interview with Al-Arabiya.Net". 2005.**Al-Arabiyanet**.
[Http://www.irshadmanji.com/interview-irshad-manji-alarabiyanet](http://www.irshadmanji.com/interview-irshad-manji-alarabiyanet)

10. "The Trouble with Irshad Manji,"2004. **Palestine Solidarity Review**,
[http://: www.psreview.org](http://www.psreview.org)

סרטים

11. **A Jihad for Love**.2007. Documentary Film.Dir. Parvez Sharma.USA. First Run Features

12. **Gay Muslims**.2006.Television Documentary. Dir. Cara Lavan. UK: Channel 4 .